

Descoperiri Coțofeni

la Oarța de Sus – Oul Făgetului

Carol KACSÓ

Materiale Coțofeni erau cunoscute mai de mult de la Oarța de Sus (com. Oarța de Jos, jud. Maramureș). Acestea proveneau din așezarea aflată pe un deal relativ înalt din vestul localității, numit de localnici *Măgura*. Aici, cu prilejul unor săpături efectuate în anii 1969 și 1970, au fost puse în lumină, printre altele, urmele unei locuințe de tip bordei, din umplutura căreia a fost recoltată o cantitate mare de fragmente ceramice Coțofeni tipice¹.

Descoperiri ale culturii Coțofeni au apărut și într-un alt punct al Oarței de Sus, și anume pe dealul *Oul Făgetului*, ce se găsește la cca 2 km sud-vest de centrul localității, în zona colinară de la liziera pădurii ce se plasează la hotarul dintre Oarța de Sus și Giurtelecu Hododului (jud. Satu Mare). Săpăturile efectuate în acest punct în anii 1977 și 1987 au prilejuit dezvelirea parțială a unei bogate așezări din Bronzul târziu, ce suprapune depuneri din epoca neo-eneolitică².

Descoperirile neolitice sunt mai numeroase și mai variate (ceramică, obiecte litice), în timp ce cele ce aparțin culturii Coțofeni au apărut mai consistent doar în două locuri (secțiunea I [S. I], caroul 1, respectiv secțiunea III [S. III], caseta B și sunt formate exclusiv din fragmente ceramice. Ele au fost deja menționate³, fără a fi însă publicate.

În rândurile ce urmează, sunt puse la dispoziția celor interesați aceste descoperiri. Situația stratigrafică surprinsă în secțiunile I și III de la Oarța de Sus-*Oul Făgetului* este următoarea: stratul de lut galben, lipsit de urme arheologice, este suprapus de un strat de pământ de culoare cafeniu deschis, cu o grosime de 0,20-0,30 m, în care sunt prezente, fără a fi clar separate, resturile neolitice și cele eneolitice, ele fiind acoperite de un strat de pământ cenușiu, cu o grosime ce variază între 0,50 și 0,70 m, cu vestigii din epoca bronzului. Diferită de această situație este cea constată în secțiunea II, aflată la o oarecare distanță de celelalte secțiuni și suprafețe cercetate, aici fiind sesizate trei straturi ce datează din Bronzul târziu, care aparțin unor aspecte culturale sau faze evolutive diferite (Suci de Sus II, Lăpuș I și Lăpuș II). Aici nu au fost găsite urme mai vechi, au apărut, în schimb, câteva fragmente ceramice din epoca romană.

În timp ce o parte însemnată a artefactelor epocii bronzului provine din complexe de locuire, cele neo-eneolitice au fost descoperite exclusiv în strat. Aglomerarea lor în anumite porțiuni și lipsa lor din altele poate indica totuși faptul că aceste materiale au aparținut unor complexe (locuințe sau gropi), care au fost distruse sau dispersate de locuirile ulterioare.

¹ Cercetările de la Oarța de Sus-*Măgura* din anul 1969 au fost realizate de C. Kacsó, cele din 1970 de E. Comșa și C. Kacsó. Descoperirile sunt menționate, respectiv publicate de D. Popescu, SCIV 21, 1970, 495, nr. 19; idem, Dacia N.S. 14, 1970, 433, nr. 19; C. Kacsó, Marmatia 2, 1971, 370; E. Comșa, Marmatia 2, 1971, 371; M. Babeș, Dacia N.S. 15, 1971, 378, nr. 113; E. Comșa, C. Kacsó, Materiale 10, 1973, 47 și urm.; P. I. Roman, *Cultura Coțofeni*, BiblArh 26, București, 1976, 15 ("Oarța"), 83, nr. 171 ("Oarța de Jos"); D. Pop, Angustia 5, 2000, 73 și urm.; Comșa, *Oarța de Sus*, în C. Preda (coord.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României III*, București, 2000, 212; H. Ciugudean, *Eneoliticul final în Transilvania și Banat: cultura Coțofeni*, BiblBanatica 26, Timișoara, 2000, 76, nr. 417. Informațiile cele mai consistente cu privire la aceste cercetări sunt furnizate de D. Pop.

² Cercetări C. Kacsó. Descoperirile se păstrează la Muzeul de Arheologie și Istorie din Baia Mare (nr. inv. 26202-27605, 27910, 28550-28570).

³ Kacsó, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, 81, nr. 182B; Pop, *op. cit.*, 73; Ciugudean, *op. cit.*, 76, nr. 418.

O situație stratigrafică aproape identică, cu prezențe culturale similare, a fost evidențiată în stațiunea de la Bicz-Igoaie (jud. Maramureș), aflată la aproximativ 2,5 km nord-vest de cea de la Oarța de Sus-Oul Făgetului⁴.

Din ceramica Coșofeni recoltată la Oarța de Sus-Oul Făgetului lipsește în totalitate categoria fină. Doar puține fragmente provin din partea superioară a vaselor, din acest motiv, de cele mai multe ori, stabilirea apartenenței lor la o anumită formă ceramică nu este posibilă. De asemenea, n-a putut fi decât parțial reconstituită ornamentația vaselor.

Materiale din S. I, caroul 1:

1. Fragment din marginea ușor răsfrântă în exterior a unui vas cu gura largă, de culoare cenușiu negricioasă, pasta cu mică, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse. Pl. I, 1.
2. Fragment din marginea ușor răsfrântă în exterior a unui vas cu gura largă, de culoare negricioasă, pasta cu mică și cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse. Pl. I, 2.
3. Fragment din marginea rotunjită a unui vas cu gura largă, de culoare cenușie, cu slipul păstrat parțial doar pe pereții interior, pasta cu mică, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse. Pl. I, 3.
4. Fragment de vas de culoare cafeniu-roșiatică, pasta cu mică, arderea bună, ornamentat cu spații hașurate, întrerupte de un motiv triunghiular, de asemenea hașurat, și șiruri de impresiuni suprapuse orizontale. Pl. I, 4.
5. Fragment de vas de culoare roșiatică în exterior, cenușie în interior, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu linii oblice paralele. Pl. I, 5.
6. Fragment de vas de culoare cafenie, pasta cu mică, arderea bună, ornamentat cu linii adânci oblice paralele. Pl. I, 6.
7. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu mică, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse orizontale. Pl. I, 7.
8. Fragment de vas de culoare cenușie, slipul căzut în cea mai mare parte, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse. Pl. I, 8.
9. Fragment de vas de culoare negricioasă în exterior, roșiatică în interior, pasta cu mică, arderea bună, ornamentat cu linii adânci oblice paralele. Pl. I, 9.
10. Fragment de vas de culoare cenușiu-negricioasă, pasta cu mică, arderea bună, ornamentat cu alveole. Pl. I, 10.
11. Fragment de vas de culoare roșiatică în exterior, negricioasă în interior, pasta cu mică, arderea bună. Ornamentul este în bună măsură șters, probabil că motivul decorativ era în formă de ace de brad. Pl. I, 11.
12. Fragment de vas de culoare cafenie, pasta cu mică și pietricele, arderea bună, ornamentat cu un motiv în formă de ace de brad. Pl. I, 12.
13. Fragment de vas cu pereții subțiri, de culoare cenușie, pasta cu mică, arderea bună, ornamentat cu un motiv în formă de ace de brad. Pl. I, 13.
14. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu mică, arderea bună, ornamentat cu un motiv în formă de ace de brad. Pl. I, 14.
15. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu mică, arderea bună, ornamentat cu linii adânc incizate. Pl. I, 15.
16. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu impresiuni. Pl. I, 16.
17. Fragment de fund de vas de culoare roșiatică, pasta cu pietricele, arderea bună. Pl. I, 17.
18. Fragment de fund de vas de culoare cenușie, pasta cu cioburi pisate, arderea slabă. Pl. I, 18.

Materiale din S. III, caseta B:

1. Fragment din partea superioară a unui vas de mari dimensiuni, foarte probabil de tip amforă, de culoare roșiatică în exterior, cenușie în interior, miezul de culoare negricioasă, din pastă cu cioburi pisate, arderea bună, marginea rotunjită, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse cu duct ușor oblic, ce pornesc imediat de sub margine, însoțite de caneluri, de asemenea oblice. Pl. II, 1.

⁴ Z. Maxim, Marmatia 7/1, 2003, 7 și urm.

2. Fragment din partea superioară a unui vas de mari dimensiuni, foarte probabil de tip oală, de culoare negricioasă, pasta cu pietricele și mică, arderea bună, marginea foarte ușor răsfrântă în exterior și crestată, imediat sub ea o bandă de asemenea crestată, ce a fost însoțită, probabil, de o proeminență, în prezent ruptă. Pl. II, 2.
3. Fragment din marginea ușor răsfrântă în exterior a unei străchini sau a unui castron de culoare negricioasă, pasta cu pietricele, arderea bună, cu ornamentul format din șiruri de impresiuni suprapuse, orizontale. Pl. II, 3.
4. Fragment din marginea foarte ușor răsfrântă a unui vas cu gura largă, de culoare roșiatic-negricioasă, pasta cu pietricele, arderea bună, ornamentul constând din nervuri scurte verticale. Pl. II, 4.
5. Fragment de ceașcă (?) cu pereții subțiri, slipul căzut, culoarea cenușie în exterior, roșiatică în interior, pasta cu pietricele foarte mărunte, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse oblice. Pl. II, 5.
6. Fragment din marginea răsfrântă în exterior a unui vas cu gura largă, de culoare roșiatic negricioasă, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse orizontale. Pl. II, 6.
7. Fragment de margine rotunjită de la un castron de culoare roșiatică, miezul de culoare neagră, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse orizontale. Pl. II, 7.
8. Fragment de toartă lată de la un vas de mari dimensiuni, de culoare roșiatic-negricioasă, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu un motiv în formă de ace de brad. Pl. II, 8.
9. Fragment de vas de culoare negricioasă, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu un motiv în formă de ace de brad. Pl. II, 9.
10. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu linii incizate oblice. Pl. II, 10.
11. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu pietricele, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse și linii adâncite, dispuse în arcade alungite, de asemenea suprapuse. Pl. II, 11.
12. Fragment de vas de culoare roșiatic-negricioasă, pasta cu cioburi pisate și mică, arderea bună, ornamentat cu linii adânci oblice, formând inițial, poate, un motiv în formă de ace de brad. Pl. II, 12.
13. Fragment de vas de culoare negricioasă, pasta cu pietricele și mică, arderea bună, ornamentat cu linii adâncite, dispuse oblic sau în unghi. Pl. II, 13.
14. Fragment de vas cu slipul căzut, în prezent în exterior de culoare negricioasă, inițial aceasta fiind roșiatică, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu șanțuri unghiulare late. Pl. II, 14.
15. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu striuri late. Pl. II, 15.
16. Fragment de vas de mari dimensiuni, de culoare roșiatică, pasta cu pietricele și cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse orizontale. Pl. III, 1.
17. Fragment de vas de culoare roșiatică, pasta cu pietricele și cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu linii adânci paralele. Pl. III, 2.
18. Fragment de vas de culoare roșiatică, pasta cu pietricele și cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu creștături. Pl. III, 3.
19. Fragment de vas de culoare gălbuie în exterior, negricioasă în interior, miezul de culoare neagră, pasta cu mică și cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu creștături. Pl. III, 4.
20. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu caneluri adânci. Pl. III, 5.
21. Fragment de vas de mari dimensiuni, de culoare cenușie, pasta cu pietricele, arderea bună, ornamentat cu un motiv canelat în formă de ace de brad. Pl. III, 6.

Materialele prezentate sunt inventariate sub numerele 26249-26257, 27529-27532 și 27552-27554. Deși tipice, ele permit, și datorită numărului lor scăzut, puține considerații. Formele de vas și motivele decorative identificate sunt proprii întregii evoluții a culturii Coțofeni, din această cauză o datare mai restrânsă este dificilă. Încadrarea așezării Coțofeni de pe dealul *Oul Făgetului*, cel puțin pe baza descoperirilor de până acum, în faza a doua a culturii pare a fi cea mai probabilă. Având în vedere distanța mică, de aproximativ 2 km, între

ășezările din punctele *Măgura*⁵ și *Oul Făgetului*, la acestea adăugându-se menționata ășezare de la Bicăz-Igoaie, aflată de asemenea în apropiere, este de presupus că între ele au existat anumite diferențe cronologice. Pentru un decalaj de timp între cele două ășezări Coțofeni de la Oarța de Sus pledează și faptul că în timp ce în cea de pe dealul *Măgura* sunt prezente și elemente Baden, acestea lipsesc, cel puțin în acest stadiu de cunoaștere a locuirii eneolitice, de pe *Oul Făgetului*.

Ășezarea de la Oarța de Sus-*Oul Făgetului* are deocamdată doar o importanță statistică. Alături de alte descoperiri, ea indică locuirea destul de intensă a zonei colinare a Depresiunii Sălaj în perioada eneoliticului final de către purtătorii culturii Coțofeni. Este de remarcat că după sfârșitul acestei locuiri, această zonă, dar și alte teritorii nordtransilvănene, spre deosebire de regiunile învecinate vestice și sudice⁶, par a fi lipsite complet de habitat pentru o foarte lungă perioadă.

*

În colecția Școlii generale din Oarța de Sus se păstrează numeroase artefacte găsite în diferite puncte din raza localității. Printre acestea se află și fragmente ceramice Coțofeni. Din păcate, lipsesc indicațiile cu privire la locul lor de descoperire. Ele provin însă fie din ășezarea de pe dealul *Măgura*, fie din cea de pe dealul *Oul Făgetului*, mai probabilă fiind prima dintre acestea⁷. Pentru a oferi cât mai multe documente cu privire la prezența Coțofeni în nordul Transilvaniei, prezint și acest material:

1. Fragment din partea superioară a unui castron de culoare roșiatică, pasta cu pietricele, arderea bună, cu marginea tăiată drept și crestată, sub ea aflându-se un șir de impresiuni orizontale. Pl. III, 7.
2. Fragment din partea superioară a unui vas cu gura largă, de culoare roșiatică, pasta fină, arderea foarte bună, marginea rotunjită și foarte puțin răsfântă în exterior, ornamentat cu șiruri de impresiuni suprapuse orizontale. Pl. III, 8.
3. Fragment din partea superioară a unui vas de mari dimensiuni, de culoare cenușie în exterior, negricioasă în interior, marginea rotunjită și crestată, sub ea o proeminență de mari dimensiuni alungită și crestată, însoțită de linii adânc incizate oblice, dispuse în registre cu duct alternativ al liniilor. Pl. III, 9.
4. Fragment de vas cu pereții relativ groși, de culoare roșiatică, pasta fină, arderea foarte bună, ornamentat cu o bandă hașurată de linii ce se întretaie. Pl. III, 10.
5. Fragment de vas de culoare roșiatică, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu un brâu reliefat și crestă, sub el fiind dispus un șir de impresiuni. Pl. III, 11.
6. Fragment de vas de culoare roșiatică, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu linii incizate. Pl. III, 12.
7. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni. Pl. III, 13.
8. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu pietricele și cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu șiruri de impresiuni. Pl. IV, 1.
9. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu pietricele și cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu linii adânc incizate. Pl. IV, 2.
10. Fragment de vas de culoare roșiatică, pasta cu pietricele și cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu linii incizate dispuse în registre. Pl. IV, 3.
11. Fragment de vas cu pereții subțiri, de culoare cenușie, pasta cu pietricele, arderea bună, ornamentat cu un motiv în forma acelor de brad. Pl. IV, 4.

⁵ Încadrată în faza Coțofeni IIb și începutul fazei Coțofeni III, v. Pop, *op. cit.*, 76 și urm.

⁶ În timp ce descoperirile din Bronzul timpuriu din Câmpia Tisei sunt demult timp bine cunoscute, cele din zona Podișului Someșan de abia încep să apară. Una din ășezările recent identificate se află la Șimleu Silvaniei-*Observator*, cu materiale de tip Nyírség și unele cu analogii în manifestările Bronz timpuriu I și II din Transilvania centrală, v. I. Bejinariu, M. Kadar, în *In memoriam Nicolae Chidioșan*, Oradea, 2003, 49.

⁷ Desigur, nu poate fi exclusă cu totul posibilitatea existenței în hotarul localității Oarța de Sus și a unei alte stațiuni Coțofeni decât a celor cunoscute până în prezent, de unde ar fi putut fi culese materialele aici menționate. Aceasta este totuși doar o eventualitate teoretică. Pentru proveniența fragmentelor Coțofeni din punctul *Măgura* pledează faptul că în acest punct au putut fi culese mai demult fragmente ceramice neo-eneolitice de la suprafață, în timp ce în punctul *Oul Făgetului* la suprafață au fost, respectiv sunt prezente doar fragmente din epoca bronzului.

12. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu cioburi pisate, arderea bună. Vasul a fost ornamentat cu un motiv realizat, probabil, din dreptunghiuri incizate hașurate ce alternau cu dreptunghiuri nehașurate. Pl. IV, 5.
13. Fragment de vas de culoare roșiatică, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu o rețea de linii fin incizate întretăiate. Pl. IV, 6.
14. Fragment de vas cu pereții subțiri, de culoare roșiatică, cu urme de ardere secundară, pasta cu cioburi pisate, arderea mediocră, ornamentat cu un șir de creștături prelungi. Pl. IV, 7.
15. Fragment de vas de culoare cenușie, pasta cu pietricele, arderea bună, ornamentat cu șiruri suprapuse de alveole triunghiulare. Pl. IV, 8.
16. Fragment de vas de culoare roșiatică, pasta cu cioburi pisate, arderea bună, ornamentat cu linii fin incizate întretăiate. Pl. IV, 9.
17. Fragment de toartă lată de culoare cenușie, pasta cu pietricele și cioburi pisate, arderea bună. Pe margini, din care se păstrează una, toarta a fost ornamentată cu impresiuni dispuse în șir, iar pe mijloc cu o bandă de linii scurte oblice și o bandă de linii dispuse în formă de ace de brad. Pl. IV, 10.

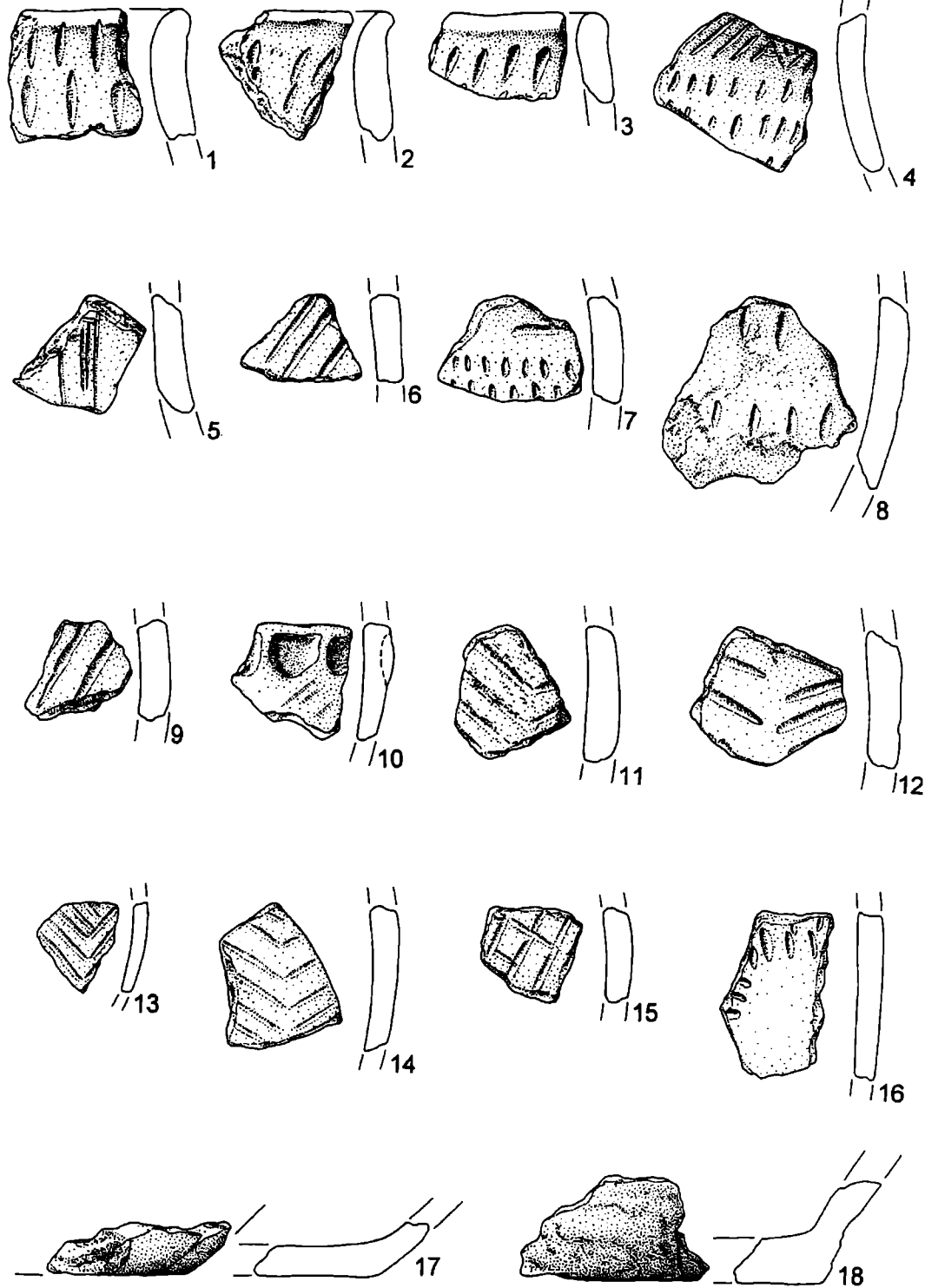
COȚOFENI-FUNDE IN OARȚA DE SUS- OUL FĂGETULUI

(Zusammenfassung)

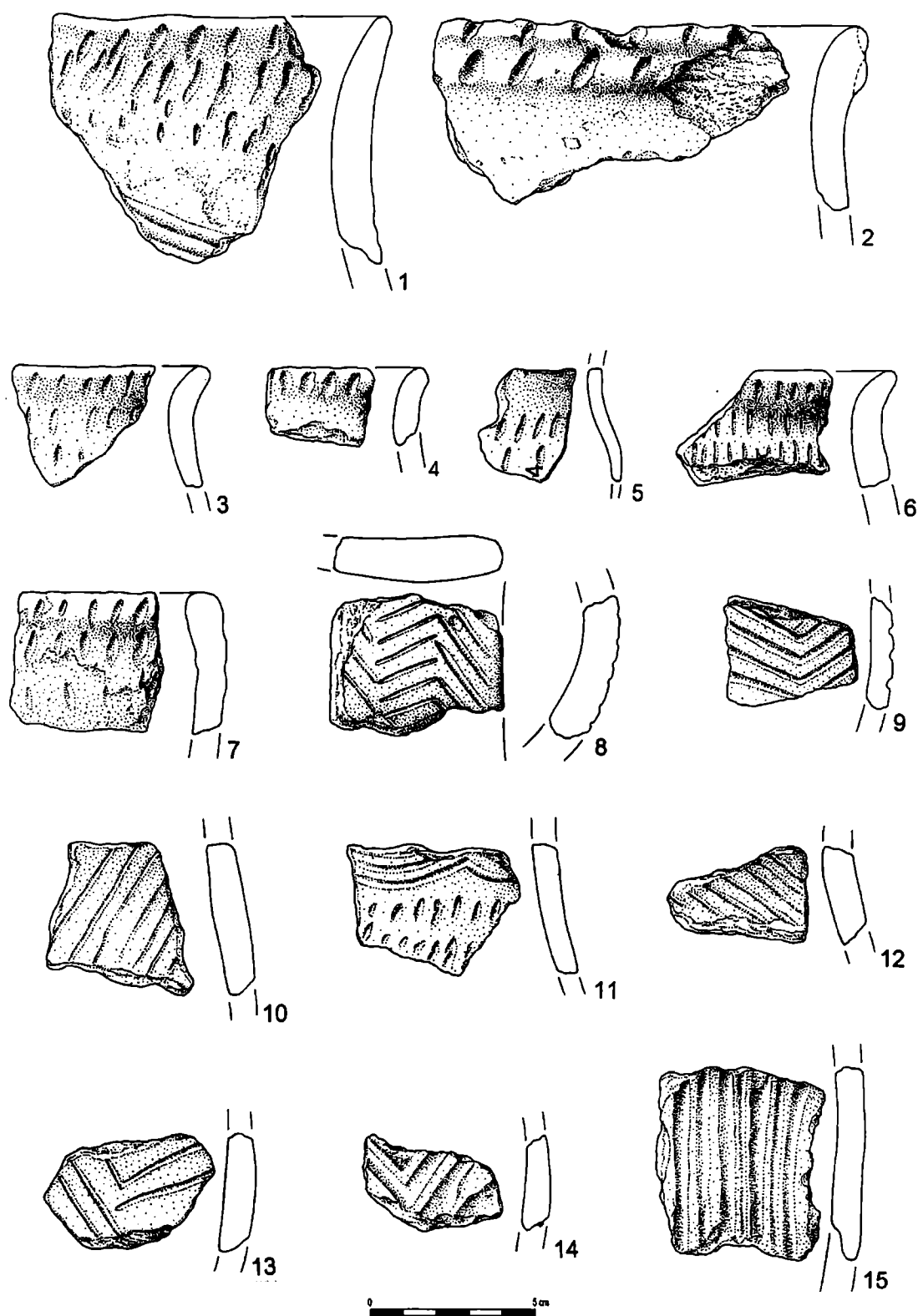
Es werden Coțofeni-Funde vorgelegt, die während der Grabungen in dem *Oul Făgetului* genannten Hügel, süd-westlich von Oarța de Sus, zum Vorschein kamen. In derselben Ortschaft gibt es noch eine Fundstelle, u.zw. jene auf dem Hügel *Măgura*, die ebenfalls solche Funde lieferte.

Die Coțofeni-Siedlung von Oarța de Sus-*Oul Făgetului*, die wahrscheinlich in die zweite Phase der Kultur eingereiht wird, hat einstweilen nur eine statistische Wichtigkeit. Neben anderen Coțofeni-Funde, weist sie darauf hin, daß die nordsiebenbürgische Gegend im Endäneolithikum verhältnismäßig gut bevölkert wurde.

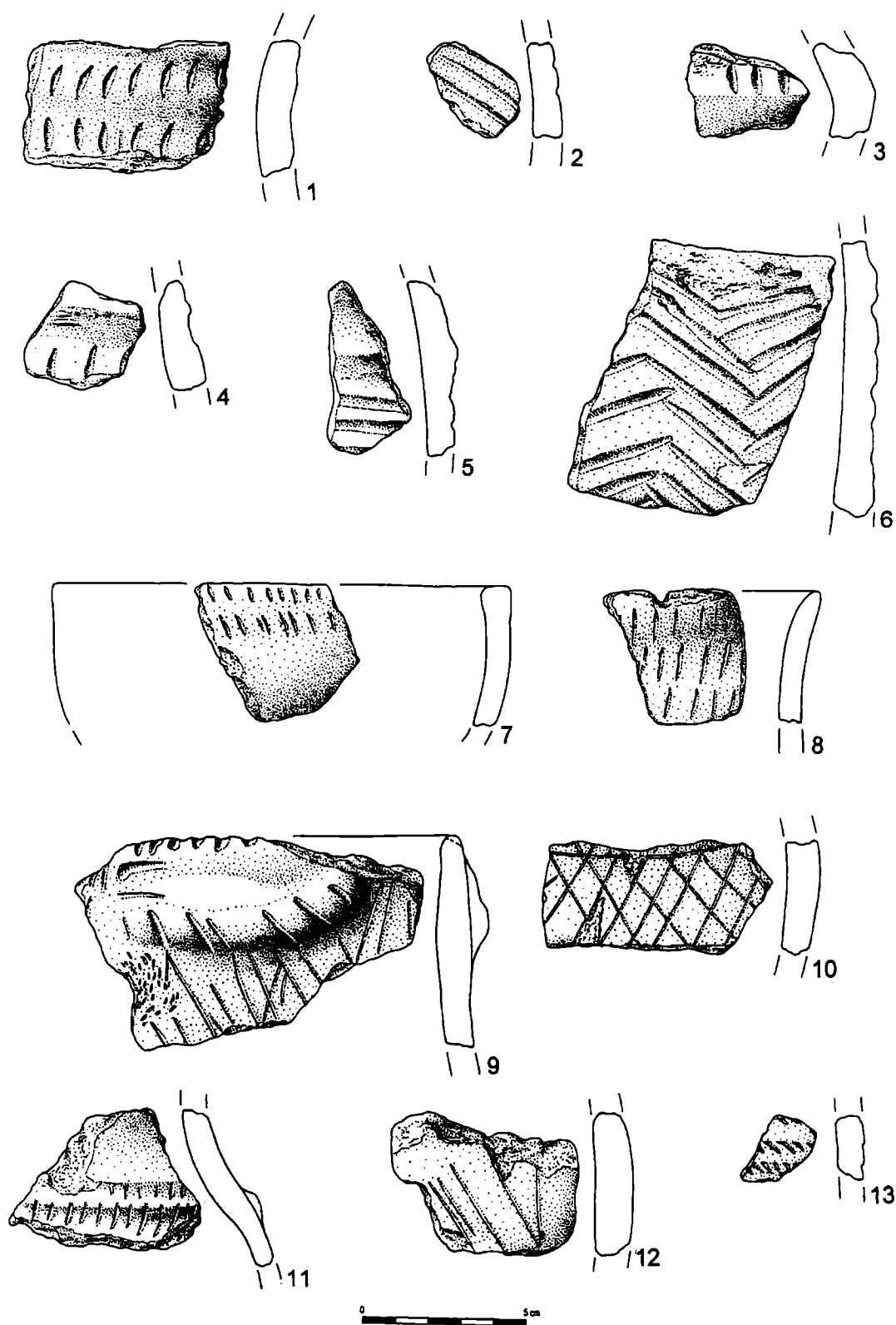
Es werden auch manche Coțofeni-Scherben veröffentlicht, die in der Schulsammlung in Oarța de Sus aufbewahrt werden und entweder aus der Fundstelle *Măgura* oder aus *Oul Făgetului* stammen.



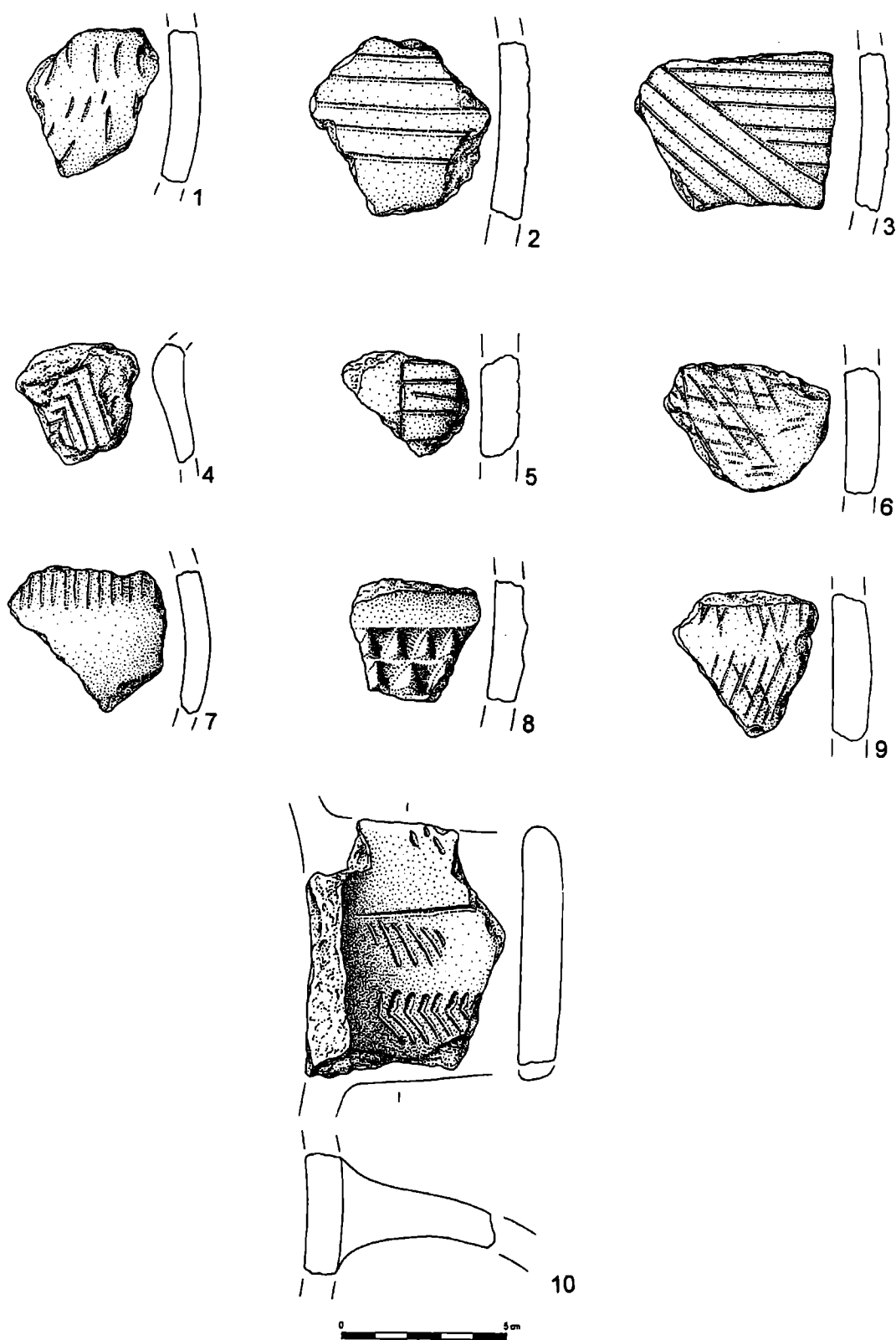
Pl. I. Oarța de Sus-Oul Făgetului. Ceramică Coțofeni.
Taf. I. Oarța de Sus-Oul Făgetului. Coțofeni-Keramik.



Pl. II. Oarța de Sus-Oul Făgetului. Ceramică Coțofeni.
Taf. II. Oarța de Sus-Oul Făgetului. Coțofeni-Keramik.



Pl. III. 1-6. Oarța de Sus-Oul Făgetului. 7-13. Oarța de Sus-Măgura sau Oul Făgetului. Ceramică Coțofeni.
Taf. III. 1-6. Oarța de Sus-Oul Făgetului. 7-13 Oarța de Sus-Măgura oder -Oul Făgetului. Coțofeni-Keramik.



Pl. IV. Oarța de Sus-Măgura sau Oul Făgetului. Ceramică Coțofeni.

Taf. IV. Oarța de Sus-Măgura oder -Oul Făgetului. Coțofeni-Keramik.

